

Laumanvartijakoirakysely

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Aineisto	3
3. Tulokset.....	5
3.1 Koirat tiloilla.....	5
3.2 Pentuajan käsittely	7
3.3 Koira ja karja	9
3.4 Syyt koiran hankintaan	11
3.5 Koiran luonne ja vartiointi	12
3.6 Talous ja koiran terveys	14
3.7 Käyttäjän arvio koirasta	15
4. Päätelmät	16
5. Liite. Laumanvartijakyselyn kysymykset.....	19

1. Johdanto

Tämä raportti liittyy WWF Suomen Laumanvartijaeläinten käytön lisääminen Suomessa -hankkeeseen. Hanketta rahoittaa ympäristöministeriö. Hankkeen yhteistyökumppaneina ovat Suomen Lammasyhdistys, Suomen alpakka- ja laamayhdistys ja Suomen Maremmano-Abbruzzese Seura.

Hankkeen yhtenä toimenpiteenä on ollut kyselytutkimus laumanvartijakoiria käyttäville eläintiloille. Kyselyn tarkoituksena oli selvittää, miten koiria käsitellään tiloilla, miten pentuajan koulutus onnistuu toimivan työkoiran kasvattamiseksi, paljonko koiranpito vaatii erilaisia resursseja ja miten paljon tilalliset kokevat koirista hyötyvänsä.

Yleisesti laumanvartijakoirakyselyn vastauksista voi päätellä, että koirien käyttäjät ovat tyytyväisiä koiran hankintaan ja sen tekemään työhön. Useimmiten vaikeudet liittyvät joko koiran riittämättömään ohjaamiseen pentuaikana tai koiran luonteeseen. Käyttökokemusten lisäksi kyselyllä haluttiin erityisesti selvittää koirien käyttöä tilakeskuksen ulkopuolella olevien alueiden, kuten perinnebiotooppien ja maisemakohteiden vartioinnissa.

Vuonna 2008 Helsingin yliopistossa laumanvartijakoirien käyttöä tutkinut Teet Otstavel arvioi Ylen haastattelussa, että laumanvartijakoiria olisi käytössä Suomessa noin 30 kotieläintilalla (<https://yle.fi/uutiset/3-6122804>, viitattu 28.11.2021). Sen jälkeen sekä laumanvartijoina käytettävien koirarotujen että koirayksilöiden määrä on kasvanut, mutta tämänhetkisestä määrästä ei ole kattavaa tietoa.

2. Aineisto

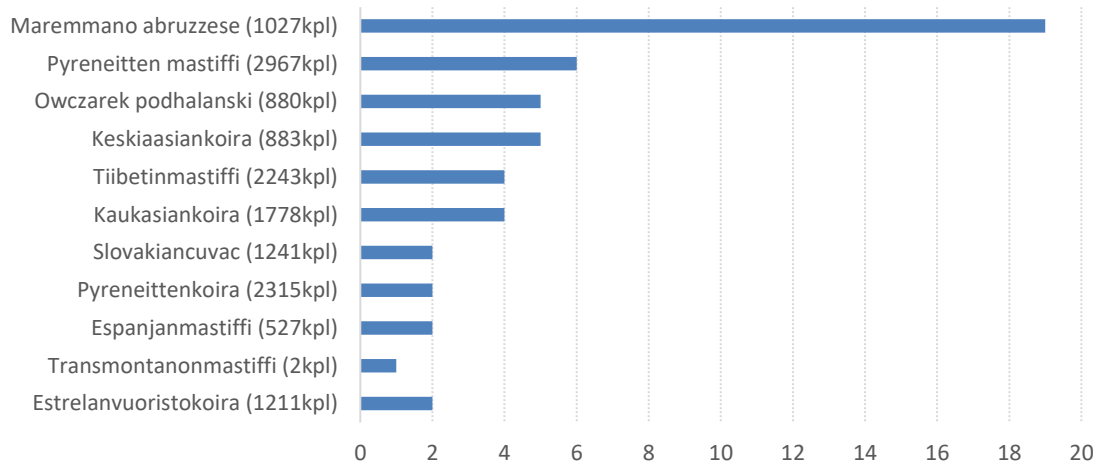
Kyselyyn vastasi 53 tilaa, joista 52 vastausta pystyttiin käyttämään analyseissä. Teknisen toteutuksen vuoksi kyselyyn pystyi vastaamaan vain koira kerrallaan. Osa vastaajista vastasi usean koiran kokemuksella ja tarkensi vastausta vapaasti kirjoitettavien vastausten kohdalla. Kyselyn alustana käytettiin Typeform-ohjelmistoa. Kysymyksiä oli kaikkiaan 56 (ks. Liite).

Laumanvartijakoirakysely kohdennettiin tiloille, joilla on karjaeläimiä ja niiden parissa työskenteleviä laumanvartijarotuisia koiria. Kysely lähetettiin mm. Suuret Laumanvartijarodut -yhdistykselle, joka jakoi kyselyä jäsenilleen ja useille muille rotuyhdistyksille. Facebookin keskusteluryhmissä kyselyä jaettiin sekä laumanvartijakoirarotuja harrastavien ihmisten keskusteluryhmissä että maatalouteen liittyvissä keskusteluryhmissä, joissa laumanvartijakoiria käyttäviä tilallisia tiedettiin olevan.

Eri laumanvartijakoirarotuja oli vastauksissa 11. Maremmano-abruzzese-rotuisia koiria oli vastauksissa eniten, 19 kappaletta. Kymmenen muun esille tulleen rodun edustajia vastauksia oli 1–6 kappaletta kutakin.

Rotujakauma

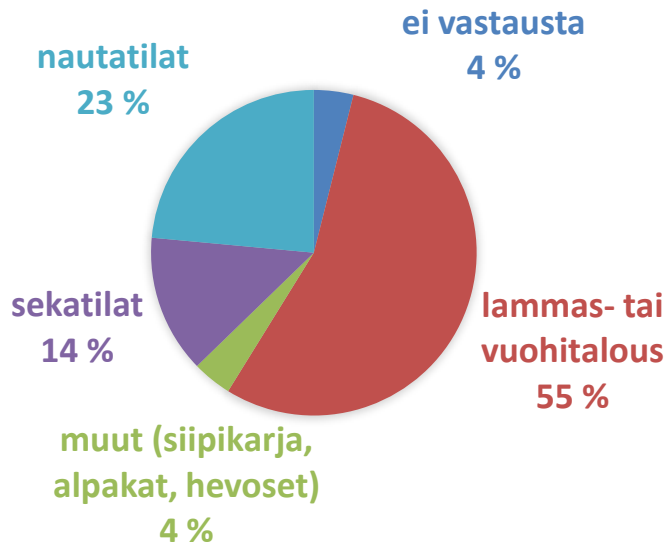

Kuva 1: Vastausten rotujakauma. Suluissa kyseisen rodun Kennelliittoon rekisteröityjen yksilöiden määrä vuonna 2021.

Laumanvartijakoirakyselyn vastauksia saatiin kattavasti koko Suomen alueelta. Etelä-Pohjanmaan, Varsinais-Suomen, Pohjois-Savon ja Pohjois-Pohjanmaan maakunnista vastauksia tuli eniten, mutta kaiken kaikkiaan maantieteellinen kattavuus oli hyvä.

Tuotantosuunnittain vastauksia saatiin laajasti eri aloilta (Kuva 2). Eniten vastauksia saatiin lammastiloilta (55 %). Niiden osalta on huomionarvoista, että jakauma kokoluokittain sekä pinta-alan että karjan määrän osalta vastaa hyvin lammastilojen jakaumaa Suomessa. Otanta laumanvartijakoiria käyttävistä lammastiloista oli näin ollen kattava.

Lypsy- ja lihanautatiloja vastaajista oli vajaa neljännes (23 %) ja useampia eläinlajeja kasvattavia sekatiloja sekä alpakka-, hevos- ja siipikarjatiloja yhteensä vajaa viidennes (18 %). 4 prosenttia jätti vastaamatta tuotantosuuntaa koskevaan kysymykseen.

Kuva 2: Tuotantosuuntien osuudet vastauksissa.

Kysymysten asettelun haasteena oli muotoilla kysymyspatteristo ymmärrettävästi. Jälkikäteen voi todeta, että joidenkin termien selitys olisi ollut paikallaan avata kysymyksen yhteydessä ja että jotkin kysymyksistä olivat monella tapaa ymmärrettävissä. Esimerkiksi perinnebiotoopeilla tarkoitettiin kyselyssä kaikkia laidunnuskäytössä olevia perinnebiotooppeja, mutta ne, kuten maisemanhoitokohteetkin, miellettiin ilmeisesti ympäristösopimuskohteiksi. Tilakeskuksen ulkopuolella sijaitsevista, koiran vartioimista alueista saatiin kuitenkin hieman lisää taustatietoa kysymyksellä koirien vartioimien alueiden tyypistä.

3. Tulokset

3.1 Koirat tiloilla

Laumanvartijakoirakyselyllä selvitettiin koiran vaatimia toimenpiteitä ja käytäntöjä tilatasolla. Vastaaajien koirista valtaosa, 86 prosenttia

työskenteli eläinten kanssa. 10 prosenttia oli tai olivat olleet sopimattomia eläinten kanssa työskentelyyn ja päätyneet sittemmin aluevartijoiksi tai lemmikkikoiriksi. Valitettavasti se, vaikuttiko koirien kasvuympäristö ja kasvatustapa onnistumiseen, ei käynyt selville vastauksista.

Karjan kokoluokka oli noin puolella vastaajista alle 50 emoa. Kolmanneksella vastaajista karjan koko oli 50–200 emoa. Hieman alle viidennes karjoista oli yli 200 emon karjoja.

Pinta-aloittain koiran tai koirien vartioiman alueen kokoluokka oli 1–10 hehtaaria noin puolella vastaajista, 10–20 hehtaaria reilulla neljänneksellä ja 20–40 tai yli 40 hehtaaria vain pienellä osalla vastanneista.

Kyselyllä haluttiin selvittää, kuinka yleistä koirien käyttö on perinnebiotooppien vartioinnissa. Valitettavasti kysymyksen asettelu oli muotoiltu puutteellisesti ja vastaukset jäivät suppeiksi. Vastausten mukaan kolmanneksella tiloista oli perinnebiotooppeja, niistä useimmat 1–10 hehtaaria. Yhdellä vastaajalla koirat vartioivat yli 50 hehtaarin perinnebiotooppia. Tilakeskuksen ulkopuolisia, koiran vartioimia laidunalueita, kuten viljeltyjä peltoja, sen sijaan oli vastaajista yli 80 prosentilla ja maisemanhoitoalueita ja saarilaitumia puolella tiloista.

Koirien lukumäärä ei korreloinut kyselyyn vastanneilla selkeästi tilan pinta-alaan tai karjan kokoluokkaan. Tyypillisimmin laumanvartijakoiria on kaksi (52 %:lla vastaajista), mutta osalla vain yksi ja osalla jopa yli kymmenen. Yli viiden koiran tiloilla kyse oli useimmiten monen eläinlajin sekatilasta, joten voinee päätellä, että tilallisen kiinnostus koiriin liittyy yleisesti kiinnostukseen eri eläinlajeja kohtaan, eikä koirien määrä niinkään korreloi alueen kokoon tai karjan kokoluokkaan.

Laumanvartijakoirat hankitaan kyselyn mukaan useimmiten alle kuuden kuukauden ikäisenä pentuna ja koiria otetaan kerralla yksi tai kaksi. Vastaajista kolme oli ottanut koiran yli kaksivuotiaana.

Tyypillisimmin laumanvartijakoira asuu laidunkauden ulkopuolella aidatulla tai aitaamattomalla pihamaalla (47 %), karjan kanssa karsinassa tai pihatossa (29 %) tai karjarakennuksessa, mutta erillään karjaeläimistä (16 %). Koiratarhassa laidunkauden ulkopuolella tai pysyvästi asuu 8 prosenttia vastaajien laumanvartijakoirista.

Aitaamiseen käytetään koirilla useimmiten sähköistettyä aitaa; joko niin kutsuttua petoaitaa, jossa on viidestä seitsemään aitalankaa, muuta sähköistettyä lanka-aitaa tai aitaa, jossa on lammaskverkko ja lisäksi sähköpaimeneen yhdistetty aitalanka. Myös erilaisia muita aitatyyppisiä, kuten lauta-aitaa, panssariaitaa ja pelkkää lammaskverkkoa käytetään. Vajaa viidennes koirista elää aidatta.

Tilojen olosuhteita tai tilojen etäisyyttä muusta asutuksesta ei selvitetty tämän enempää. Koirien eläminen aidatta herättää lisäkysymyksen, miten koira käyttäytyy alueen ulkopuolella ja kuinka suureksi koira koee oman, vartioitavan alueensa ja kuinka suurella alueella se liikkuu, jos aluetta ei rajata aidoin. Toki osa koirista pysyy karjan lähellä koko ajan, mutta olisi kiinnostavaa tietää, mikä koiran reagoitietäisyys on lähialueella liikkuviin petoihin, jos koiran vartioimaa aluetta ei ole rajattu. Aidan korkeus on useimmilla aitaa käyttävillä metristä kahteen metriin, 60 prosentilla vastaajista aita on 1,2–1,5 metrin korkuinen.

3.2 Pentuajan käsittely

Laumanvartijakoiran pentuajan käsittelyn ja kasvatusajan olosuhteiden vaikutus myöhempään käyttöön on merkittävä.

Laumanvartijakoirakyselyn mukaan koiran kouluttamisen käytännöt ja syntymätilan olosuhteet vaihtelevat. Tieto laumanvartijakoiran työkäyttöön kasvattamisesta oli osalla vastaajilla puutteellista heidän oman arvionsa mukaan.

Pentuna tulleiden koirien ohjaaminen tapahtui suurella osalla tilan töiden yhteydessä (63 %). Yli puolet vastaajista puuttui ei-toivottuun käytökseen, ja he myös vahvistivat koiran toivottua käytöstä.

Alle kolmannes vastaajien pennuista oli ollut kasvattajan luona eläinten seurassa. Tiedetään, että kasvattajan luona saadut positiiviset kokemukset karjaeläimistä helpottavat pennun kasvamista tasapainoiseksi ja luotettavaksi työkoiraksi (Linda Van Bommel, 2010, Guardian dogs: Best practice manual for the use of livestock guardian dogs, Invasive Animals CRC, Canberra). Laumanvartijakoiraksi tarkoitettujen koirien ominaisuudet työkäytössä vaikuttavat jalostusvalintoihin ja näin ollen voi olettaa, että vanhempien onnistunut työkäyttö antaa kasvattajalle tietoa pennun perinnöllisistä ominaisuuksista.

Kolmannes vastaajista piti pentua karjaeläinten seurassa vain valvotusti. Tilalla jo olleen aikuisen laumanvartijakoiran kanssa ja vanhemman koiran opetettavana oli vajaa kolmannes pennuista. Seitsemän vastaajaa ei ollut ohjannut pentua mitenkään.

Useimmiten pentu laitettiin vastaajien tiloilla rauhallisten emojen joukkoon (68 %). Suoraan isoon eläinryhmään laitettiin pennuista viidennes (20 %). Kymmenesosa pennuista eli alkuvaiheen pässien tai karitsoiden kanssa.

Laumanvartijakoiran pentuja kuvattiin pääasiassa luottavaisiksi ja rohkeiksi eläinten suhteen. Eläimiä kohtaan arkoja, villedä tai aggressiivisia oli

koirista pentuina 14 prosenttia. On huomioitava, että luonteen tulkinta on aina ihmislähtöistä, eikä esimerkiksi aggressiiviseksi tulkitun käytöksen taustaa voi välttämättä puolueettomasti selvittää ja syitä käytökseen voi olla monia. Aggressiiviseksi tulkittu pentu on voinut joutua itselleen mahdottomaan tilanteeseen ja puolustaa itseään, ympäristö voi olla pennulle virikkeetön, jolloin sen eläimiin kohdistama koiramainen leikki voi olla karjaeläimille, etenkin lampaille vaarallista ja vahingollista, tai koira voi olla kipeä ja puolustautua siksi.

3.3 Koira ja karja

Laumanvartijakoirien suhtautumista karjaa kohtaan selvitettiin kysymyksillä koiran ja karjaeläinten käyttäytymisestä toistensa seurassa. Kyselyyn vastanneiden mukaan koirista valtaosa, 88 prosenttia, hakeutuu itsenäisesti karjaeläinten seuraan.

Karjaeläimistä noin puolet huomioivat koiran sen tullessa sisälle eläintilaan, mutta eivät juuri reagoi siihen. Osalla tiloista tai osa tilan eläimistä (42 %) hakeutuu tutkimaan koiraan, mutta osa ei kiinnitä siihen mitään huomiota (25 %). Kuudella prosentilla vastaajista eläimet keskeyttävät oman toimintansa koiran huomattuaan.

Eläinryhmien (so. nuoret eläimet, emot, pässit tai sonnit) välillä on eroja niiden suhtautumisessa koiraan. Jos eläimet reagoivat koiraan, ne kymmenen vastaajan kohdalla lähestyvät sitä (19 %), yhdeksän vastaajan kokemuksen mukaan osa eläimistä saattaa uhkailla koiraan (17 %) ja neljän vastaajan kohdalla kaikki eläimet pakenevat koiraan (8 %).

Tilanteessa, jossa koira juoksee karjan ohi laitumella, puolella vastaajista eläimet eivät kiinnitä koiraan suurempaa huomiota, vaan jatkavat omaa toimintaansa. Neljänneksellä karja keskeyttää toimintansa koiran

huomattuaan. Yhdeksän vastaajan karjaeläimet siirtyvät kauemmas koirasta (18 %) ja yhteensä neljän vastaajan (8 %) kohdalla kaikki eläimet pakenevat, mutta osa saattaa kohdistaa koiraan uhkaavia eleitä (4 %).

Kyselyyn vastanneiden koirista 71 prosenttia kohdistaa vastasyntyneisiin tai sairaisiin karjaeläimiin hoivaavaa käytöstä. Lähes 60 prosentilla vastaajista emot antavat koiran olla vastasyntyneiden poikasten lähellä. Vajaa neljännes erottaa koiran poikimakauden ajaksi emoista. Laumanvartijakoiran luonteen lisäksi eläinten sietokyky riippuu myös niiden omasta hormonitoiminnasta. Osa eläimistä saattaa olla hyvinkin suojelevia jälkeläisiään kohtaan ja suojella niitä myös saman lajin edustajilta.

Astutuskaudella laumanvartijakoira on yleensä eläinten joukossa koko ajan tai se päästetään takaisin astutusryhmään, kun pässin tai sonnin laumaan lisäämisen aiheuttama aktiivisuus on laantunut.

Laumanvartijakoirien sitoutuminen karjaan vaihteli jonkin verran. Noin 86 prosenttia koirista pysyi hyvin tai pääsääntöisesti karjan välittömässä läheisyydessä tai poistui hetkeksi karjan luota tarpeen vaatiessa, mutta palasi itsenäisesti takaisin. 14 prosenttia koirista ei pysynyt eläinten luona ilman pitävää aitaa, ei välittänyt eläimistä tai pelkäsi niitä, näistä koirista kaksi prosenttia ei hakeutunut eläinten luokse lainkaan.

Laumanvartijakoirien poistuminen eläinten luota liittyy usein ikään, ja erityisesti nuorilla koirilla poistuminen eläinten luota liittyy heränneeseen sukupuolikäyttäytymiseen ja vähenee tai loppuu koiran aikuistuttua ja sen otettua vastuun laumasta. Tässä kyselyssä koirien ikää näissä tilanteissa ei selvitetty.

Karjaeläimiin sitoutuneet koirat elävät osana laumaa. Osa vastaajista kuvaili koiran toimivan vartioinnin lisäksi jopa tietynlaisena yleisenä järjestyksenvalvojana, puuttuen eläinten välisiin konflikteihin (35 %).

62 prosenttia vastaajista ei usko, että laumanvartijakoira voisi koskaan vahingoittaa vartioimiaan eläimiä ja kuvailee koiran olevan karjaa kohtaan rauhallinen ja nöyrä. Ongelmakäyttäytymistä ilmenee satunnaisten yksilöiden kohdalla: koira ei pysy eläinten lähellä, jahtaa tai saattaa näykkätä. Kolmen vastaajan kohdalla koira ei voi jättää eläinten kanssa keskenään ei-toivotun käyttäytymisen aiheuttaman vaaran vuoksi.

Uusia eläimiä hankkiessa nämä päästettiin lähes puolessa tapauksista karjan joukkoon koiran ollessa laumassa. Reilu kolmannes tilallisista esitteli uudet eläimet koiralle. 15 prosenttia totutti koiran uusiin eläimiin sisätiloissa, ja 13 prosenttia päästi koiran karjan joukkoon vasta, kun uudet yksilöt olivat tutustuneet tilan eläimiin.

Laumanvartijakoirista, joiden osalta kyselyyn vastattiin, 83 prosenttia ei ollut koskaan vahingoittanut karjaeläimiä. Yhdeksän vastaajan (17 %) kohdalla vahinko oli tapahtunut, jolloin tavallisimmin koira jahtasi voimakkaasti ja aiheutti vahingon joko näykkäämällä tai puremalla karjaeläintä. Kahdella näistä yhdeksästä tapauksesta koira puri eläintä kuolettavasti. Kolmessa tapauksessa eläin piti vammojen vuoksi myöhemmin lopettaa. Lähes kaikissa tilanteissa kyse oli nuoresta, alle kaksivuotiaasta koirasta, ja puolet näistä koirista kehittyi myöhemmin oikealla käsittelyllä ja koulutuksella luotettavaksi eläinvahdiksi.

3.4 Syyt koiran hankintaan

Syy laumanvartijakoiran hankintaan oli vastauksissa lähes poikkeuksetta joko omalla tilalla tai lähialueella jo tapahtunut petovahinko tai sen

kohonnut uhka, petojen lisääntynyt liikkuminen alueella ja pelko petovahingon sattumisesta. Ennen koiran ottamista petovahinkoja oli tapahtunut reilulla 40 prosentilla tiloista. Aiheuttaja oli useimmiten susi tai ilves. Koiran käyttöönoton jälkeen vahinkoja oli sattunut tiloista 18 prosentilla. Aiheuttajina olivat tällöin ahma, metsästys- tai muu koira ja susi. Muut vahingot oli aiheuttanut ilves, karhu tai petolintu. Laumanvartijakoiran kohtaamiset karjaa uhkaavien eläinten kanssa painottuvat kettuihin, koiriin ja supikoiriin. Ilveksiä, susia, petolintuja ja karhuja on kohdannut viidennes koirista.

Kyselyn mukaan laumanvartijakoira karkottaa lähialueella pedon pääasiassa haukkumalla ja reviiirin rajoja merkkäämällä, juoksemalla uhkaa kohti ja menemällä pedon ja karjan väliin. Viidennes koirista kerää karjan taakseen. Vastanneista kenenkään koira ei paennut paikalta petoeläimen kohdatessaan.

3.5 Koiran luonne ja vartiointi

Kaksi kolmasosaa koirista oli kyselyn mukaan luonteeltaan melko rauhallisia tai rauhallisia. Yksi kolmannes koirista sai arvioksi melko vilkas tai vilkas. Kuten pentuajan luonteen arvioinnissa, vastaus on subjektiivinen tulkinta, eivätkä välttämättä kaikkien vastaajien kriteerit ole samat.

Kyselyssä ei selvitetty koiran vireystason muutoksia eri vuorokauden aikoina, mutta tästä olisi kiinnostavaa saada lisää tietoa. Vartioivien koirien aktiivisuuden tiedetään lisääntyvän iltaa ja yötä kohti. Myös olosuhteet vaikuttavat koiran aktiivisuuteen. Riittävän virikkeellinen ympäristö rauhoittaa koira, ja laaja liikkuma-alue auttaa sitä purkamaan vartiointiviettiään. Liian pienellä alueella pidetty ja mahdollisesti karjaeläimistä eristetty koira turhautuu, ja sen käyttäytyminen saattaa muuttua ongelmalliseksi.

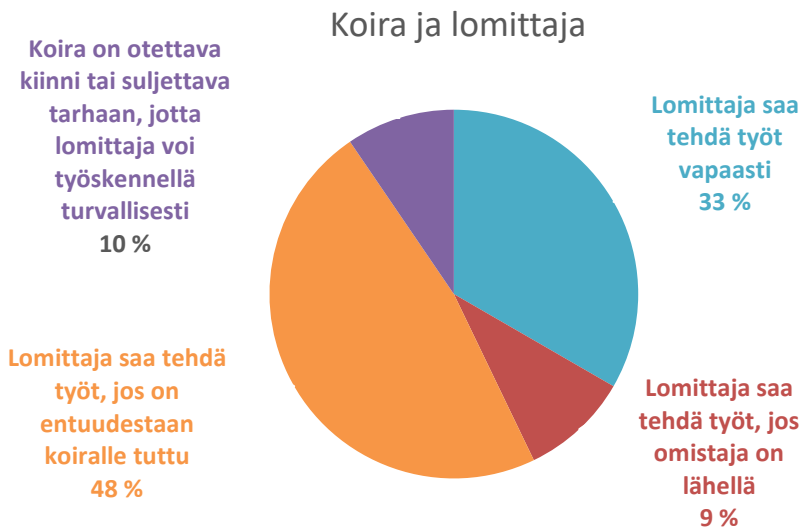

Lähes 40 prosenttia laumanvartijakoirista yrittää karkottaa alueeltaan pois ohikulkevat ihmiset ja vähän pienempi osa myös liikennevälineet. Laumanvartijakoirista suurin osa kohdistaa vartiointikäyttäytymistä myös lähialueelle tullessiin riistaeläimiin.

Laidunolosuhteissa koiran ihmisiin kohdistamaa vartiointikäyttäytymistä selvittäessä, eli silloin, kun vieraiden ihmisten ja koiran välissä on aita, koira yleisimmin haukkuu karkottavasti, mutta ei yritä purra. Pienempi osa koirista on aggressiivisia ja ne purevat aidan läpi, jos mahdollista.

Kaikkien vastanneiden koirista lähes 40 prosenttia sallii vieraat ihmiset alueellaan, ja näistä vajaa puolet antaa vieraiden koskea karjaeläimiin. 10 prosenttia ei välitä vieraista ihmisistä, mutta ne eivät anna vieraiden koskea karjaeläimiin lainkaan. Voimakkaan aggressiivisia vieraita ihmisiä kohtaan oli kyselyyn vastanneiden koirista 14 prosenttia.

Lomittajien, eli säännöllisesti tilalla eläimiä hoitavien, mutta tilan henkilökuntaan kuulumattomien ihmisten työskentelyn tilalla laumanvartijakoirat sietävät hyvin, jos lomittaja on koiralle entuudestaan tuttu (48 %a). 33 prosenttia sallii satunnaisenkin lomittajan työskentelemisen eläinten kanssa. 9 prosenttia laumanvartijakoirista voi olla vapaana lomittajan työskennellessä, jos omistaja on lähistöllä, ja 10 prosentin kohdalla koira joudutaan sulkemaan tarhaan tai häkkiin, jotta lomittajan työskentely on turvallista (Kuva 3).

Kuva 3: Koiran suhtautuminen lomittajaan.

Laumanvartijakoirien vartiointiin liittyvä käyttäytyminen ilmenee useimmiten vain tilan alueella ja tilan omien eläinten lähellä. Osalla tiloista koira ei koskaan käy tilan ulkopuolella. Koiria, jotka liikkuvat muuallakin, kuvataan lähes kaikkia käytökseltään rohkeiksi, välinpitämättömiksi tai rauhallisiksi. Tilan ulkopuolella tapahtuvissa tilanteissa koirista 86 prosenttia antaa vieraiden käsitellä itseään. Varautuneeksi tai araksi koiraansa tilan ulkopuolella ollessaan kuvaa 10 prosenttia vastaajista.

3.6 Talous ja koiran terveys

Laumanvartijakoirakyselyyn saatujen vastausten mukaan koiran hankintahinta arvonlisäverottomana on ollut 1000–1500 euroa. Vajaa 10 prosenttia kertoi hinnan olleen yli 1500 euroa ja samoin alle 10 prosenttia oli kasvattanut pennun itse. Koiran aiheuttamien muiden kulujen, kuten koiraa varten tehtyjen aitausten, ruokintavälineiden ja muiden tarvikkeiden kustannus oli kahdella kolmasosalla vastaajista 0–1000 euroa ja 1000- yli 2000 euroa yhdellä kolmasosalla. Tämä selittyy oletettavasti eri aitaustapojen kustannuksilla.

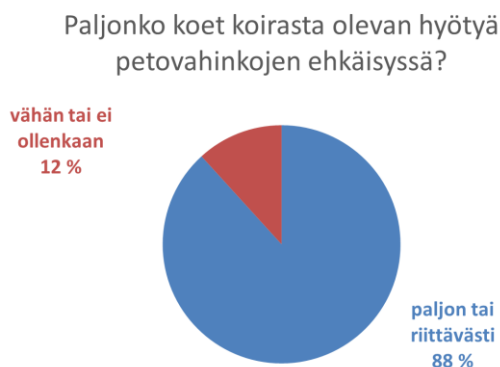

Laumanvartijakoirista reilu 70 prosenttia söi kuivamuonan ja raakaruoan yhdistelmää, pelkkää kuivamuonaa vähän alle 20 prosenttia koirista ja murto-osa joko kotiruokaa tai kokonaan raakaruokaa. Keskimääräinen rehukustannus oli 74 euroa kuukaudessa.

Lähes 90 prosenttia kyselyyn vastanneiden laumanvartijakoirista oli terveitä. Yleisimmät terveysongelmat olivat nivelvaivat ja iho-oireet. 4 prosentilla koirista oli säännöllinen lääkitys. Vuodessa koiran tyypillisimmät eläinlääkärikulut olivat 0–200 euroa (76 %). 17 prosenttia vastaajista käytti 200–400 euroa eläinlääkärikuluihin ja yli 600 euroa käytti 7 prosenttia vastaajista.

3.7 Käyttäjän arvio koirasta

Vastanneista 88 prosenttia koki koirasta olleen hyötyä petovahinkojen ehkäisyssä paljon tai riittävästi. 12 prosenttia arvioi, että koirasta on hyötyä hieman tai ei ollenkaan (Kuva 4). Yleisen vartioinnin suhteen 93 prosenttia kertoi koiran toiminnan olevan hyvää tai riittävästä ja 7 prosenttia vastaajista arvioi koirasta olevan hyötyä vähän tai ei ollenkaan (Kuva 5).

Kuva 4. Käyttäjän kokemus 1/2.

Kuva 5. Käyttäjän kokemus 2/2.

Valtaosa vastaajista olisi hankintavaiheessa halunnut tai tarvinnut lisää tietoa laumanvartijakoiran työkäyttöön ja koiran kanssa elämiseen. Useimmat mainitsivat lisätietoa tarvittavan koiran totuttamisesta karjaeläimiin, sitouttamisesta työntekoon ja puuttumisesta ei-toivottuun käytökseen.

Haasteet laumanvartijakoiran kanssa elämisessä liittyivät lähinnä kasvuajan villiin käytökseen, arkuuteen, joka koski ääniä, erilaisia alustoja tai ihmisiä, ja koiran poistumiseen omalta alueelta. Jokin yksilö oli alkanut yhtäkkiä saalistaa karitsoja ja nuoria eläimiä laitumella, eikä sitä voinut enää pitää eläinten kanssa. Muina haasteina koettiin haukkuherkkyys ja ruoka-aggressio. Ihmiselle aggressiivisia koiria oli hyvin vähän. Koska Suomessa laumanvartijakoiriin ei ole yleisesti totuttu, haasteita koirien kanssa elämiseen tuo muiden ihmisten tietouden lisääminen esimerkiksi koiraa lähestyttäessä tai eläintiloille mentäessä, mutta ihmisvahinkoja ei vastaajille ollut sattunut.

Laumanvartijakoiran eutanasiaan päätyneet vastaajat nimesivät syyksi vanhuuden, luusto-ongelmat ja luonteen.

4. Päätelmät

Laumanvartijakoirien käyttö Suomessa on vielä lapsenkengissä. Tilat, joilla laumanvartijakoira on, ovat pääsääntöisesti hyvin tyytyväisiä koiran toimintaan ja kokevat siitä olevan apua petotilanteen hallintaan ja yleiseen vartiointiin ja turvallisuuteen. Kyselyssä korostui, etteivät laumanvartijakoirat ole yleensä aggressiivisia tai vaarallisia ihmisille.

Lähtökohtaisesti Suomessa koirat vartioivat aidatuilla alueilla, mutta laajat jokamiehenoikeudet ja vieraiden ihmisten kulkeminen laitumilla tuovat

koirien käyttöön omat riskinsä. On epäselvää, millaiset sanktiot koiranomistaja saa, jos koira vahingoittaa vierasta ihmistä, joka tulee sen vartioimalle alueelle ilman omistajan lupaa.

Kyselyyn saaduissa vastauksissa korostuivat vaihtelevat kasvatus- ja koulutusmetodit. Usea vastaaja kuvaili, että koira on opettanut heille paljon laumanvartijakoirista ja että koiran itsenäisyys ja työäly on yllättänyt. Usea vastaaja suunnitteli kasvattavansa seuraavan koiran eri tavalla, johtuen ilmeisesti lisääntyneestä ymmärryksestä laumanvartijakoiran erityispiirteisiin.

Yllättävän harvalla vastaajalla laumanvartijakoira oli syntynyt eläintilalla. Kasvattajan rooli koiran työkäytössä toimimiseen on kuitenkin jo jalostusvalintojen kohdalla merkittävä. Koiran toimiminen työkäytössä vaatii erilaisia ominaisuuksia kuin lemmikkikoiran rooli. Ennen vieroitusta emo opettaa pennulle luottavaista suhtautumista karjaeläimiin.

Lisää informaatiota koiran käyttöönottoon ja kasvatukseen toivoi moni vastaajista. Tiedon lisääminen helpottaisi laumanvartijakoiran käyttöönottoa kotimaisilla karjatililla sekä parantaisi karjatilojen ja petoeläinten sujuvaa rinnakkaiseloa tuomalla lisäturvaa karjaeläimille.

Koirien käytössä on huomioitava, että kyse on elävistä yksilöistä ja se tuo koiran käyttöön työvälineenä erityisen vastuun. Koiran käytön onnistumisessa painoarvo on koiran luonteen lisäksi myös omistajan taidoilla, tiedoilla ja halulla ymmärtää laumanvartijakoira ja sen käyttäytymistä. On myös huomioitava, etteivät kaikki ympäristöt ole laumanvartijakoiralle soveltuvia. Vartioiva työkoira ei kestä kiusantekoa tai häirintää. Tällaisissa tilanteissa esimerkiksi ymmärtämätön naapurusto voi olla koiran hankinnan estävä tekijä.

Hyvin toimivakin laumanvartijakoira on valmis työkäyttöön vasta noin kaksivuotiaana. Siihen mennessä se on vaatinut sekä sitoutumista, työtä että rahaa, eivätkä karjatilallisen resurssit näihin välttämättä riitä – erityisesti, kun takuuta koiran toimivuudesta työkäytössä ei voi antaa.

Laumanvartijakoirien työkäytön lisäämisen voi ajatella olevan samankaltainen keino suurpedoilta suojautumiseen kuin valtion korvaamat, niin kutsutut petoaidat. Vaikka työkoira ja sen kulut ovat ammattikäytössä verovähennyskelpoisia, on koiran tai koirien hankinta tilalle investointi, joka tuottaa myös työtä. Jonkinlainen tuki työkoiran hankintaan voisi lisätä vartioivien työkoirien käyttöä tiloilla ja vähentää petovahinkoja.

5. Liite. Laumanvartijakyselyn kysymykset

1. Laumanvartijakoiran rotu
2. Työskenteleekö koira eläinten kanssa?
3. Tilan sijaintimaakunta
4. Mikä on tilasi päätuotantosuunta
5. Karjan kokoluokka
6. Koiran vartioimien lampaiden/nautojen rotu
7. Koiran vartioiman alueen pinta-ala
8. Jos koira vartioi perinnebiotooppeja, valitse perinnebiotooppien keskimääräinen pinta-ala
9. Montako laumanvartijakoiraa tilalla työskentelee (vieroituskäistä vanhemmat pennut mukaan lukien)
10. Mitkä tekijät vaikuttivat laumanvartijakoiran hankintaan?
11. Hankitko laumanvartijakoiran pentuna vai aikuisena? Minkä ikäisenä?
12. Tuliko koiria kerralla yksi vai useampi
13. Miten pentua ohjattiin
14. Jos et edellisessä kysymyksessä saanut vastattua riittävän kattavasti, voit tässä vastata vapaamuotoisesti
15. Totutettiinko pentu eläimiin pienessä eläinryhmässä?
16. Miten pentu suhtautui eläimiin
17. Oletko yllättynyt jostain piirteestä, joka koirassasi on ilmennyt?
18. Onko laumanvartijakoira vastannut odotuksiasi?
19. Missä koira asuu laidunkauden ulkopuolella
20. Miten koiran käyttämät alueet on aidattu?
21. Aitojen korkeus
22. Hakeutuuko koira eläinten läheisyyteen itsenäisesti?
23. Kun koira tulee eläintilaan, miten eläimet yleensä käyttäytyvät?
24. Koiran juostessa eläinryhmän ohi laitumella, miten eläimet reagoivat?
25. Osoittaako koira hoivaamisviettiä sairaita eläimiä tai vastasyntyneitä kohtaan?
26. Antaako emo koiran olla lähellä karitsoinnin aikana/ pienten karitsoiden lähellä?
27. Joudutaanko koira eristämään esimerkiksi karitsointikauden ajaksi eläimistä?
28. Miten koiran sitoutuminen vartioitaviin eläimiin näkyy?
29. Miten koiraa pidetään vartioitavien eläinten kanssa ulkona?
30. Koiran energiataso

31. Miten koira vartioi omalla alueellaan/laumansa luona
32. Vartioiko koira itsenäisesti tilakeskuksen ulkopuolella, erillisillä alueilla?
33. Kohdistaa koira vartiointikäyttäytymistä ihmisiin? Miten?
34. Onko koiralla käytösongelmia tilan oman väen kanssa? Jos, niin millaisia?
35. Miten koira suhtautuu lomittajiin?
36. Antaako koira vieraiden ihmisten käsitellä itseään alueensa ulkopuolella?
37. Koiran käyttäytyminen oman alueen ulkopuolella on pääsääntöisesti
38. Jos vastasit edelliseen kysymykseen arka, minkä suhteen koirasi on arka?
39. Millaista koiran käytös on vartioitavia eläimiä kohtaan?
40. Miten koira totutetaan uusiin eläimiin?
41. Reagoiko koira pässiin astutusryhmässä?
42. Onko koiran käytöksessä ollut ongelmia, jos on, niin millaisia?
43. Onko tilalla ollut petovahinkoja ennen koiraa?
44. Mikä eläin aiheutti vahingon?
45. Onko tilalla ollut petovahinkoja koiran käyttöönoton jälkeen?
46. Mikä eläin vahingon aiheutti?
47. Onko koiralla ollut petokohtaamisia?
48. Miten koira reagoi, jos lähistöllä liikkuu peto?
49. Onko koira vahingoittanut vartioitavia eläimiä?
50. Miten koira vahingoitti eläintä?
52. Koiran ikä vahingon sattuessa?
53. Tuliko koirasta myöhemmin luotettava eläinvahti?
54. Kuinka paljon koet koirasta olevan tilallesi hyötyä petovahinkojen ehkäisyssä?
55. Kuinka paljon koet koirasta olevan hyötyä tilan yleisen vartioinnin kannalta?
56. Koiran hankintahinta (alv 0 %)
57. Koiran vaatimat hankinnat, kuten aitaus, tarhat, ruokakupit jne. (ei ruokintakuluja)
58. Koiran ruokinta
59. Koiran ruokintakulut kuukaudessa (Yhden koiran kulut keskimäärin)
60. Koiran terveys
61. Koiran eläinlääkärikulut vuodessa
62. Jos koira on pitänyt lopettaa, miksi?
63. Oma arviosi laumanvartijakoirasi toiminnasta
64. Mitä tietoa olisit tarvinnut koiraa hankkiessa/kasvattaessa